

О. В. Демченко, викладач, Тернопільський національний економічний університет

Досліджено основні теоретико-методологічні підходи до трансформацій ресурсного потенціалу в сучасних умовах розвитку аграрної економіки. Представлено основні принципи та методи сучасних трансформацій аграрного виробництва з урахуванням інноваційної складової, виокремлено структурні дисбаланси елементів ресурсного потенціалу підприємств аграрного виробництва та здійснено пошук шляхів їх вирівнювання в процесі інноваційного розвитку аграрної сфери.

Ключові слова: соціально-економічний розвиток, аграрний сектор, трансформація аграрного виробництва, ресурсний потенціал, асиметрія ресурсів аграрних підприємств.

Головною передумовою формування менеджменту підприємств аграрного виробництва та їх подальшого ефективного функціонування є ресурсний потенціал, здатність якого в процесі трансформацій генерувати фінансові потоки та створювати новий продукт, визначають закономірність науково обґрунтованого комплексного управління ними на всіх стадіях життєвого циклу в процесі структурних змін та спрямування в активи, базуючись на сучасних тенденціях розвитку аграрної сфери, які орієнтовані на стратегічний розвиток.

Здатність підприємств ефективно використовувати ресурсний потенціал шляхом нарощення вартості формує принципово нову сферу ключової компетентності, а вміння створювати вартість перетворюється на джерело конкурентних переваг на внутрішніх та зовнішніх ринках.

Актуальність вказаних проблемних питань, недостатній рівень їх наукової та прикладної розробки, необхідність постійного вдосконалення методичного інструментарію менеджменту ресурсного забезпечення аграрного виробництва визначили вибір теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідження проблематики соціально-економічних передумов та методологічних аспектів фінансового та ресурсного забезпечення аграрного виробництва в цілому, так і в практиці інноваційної діяльності аграрних підприємств зокрема, проводили у своїх наукових працях такі вітчизняні вчені: М.Й. Малік М.Й., В.М.Русан, П.Т.Саблук, Ю.О. Лупенко, Т.С.Шабатура, І.Ю.Гришова, В.В.Лагодієнко, В.В.Сафонов, В.С.Негоденко, О.Б.Наумов, Т.М. Гнатьєва, В.Г.Маргасова, С.С.Стоянова-Коваль, О.В.Глушко, І.Б.Хома, Ж.В.Дерій, М.В.Дубина, В.М.Бондаренко, О.О.Красноручський, Т.П.Панюк, І.О.Крюкова, О.В.Митяй, С.М.Шкарлет, О.В.Царенко, Б.О.Язлюк та інші. [1-12]

Невирішені раніше частини загальної проблеми Однак, незважаючи на значну кількість досліджень стратегічних і тактичних аспектів формування ресурсного потенціалу підприємств аграрного виробництва, процеси вирівнювання деструктивних дисбалансів елементів ресурсного

потенціалу підприємств, його трансформація під впливом інноваційних зрушень аграрної сфери вимагають подальшого дослідження. конкурентної переваги, яку неможливо придбати та важко копіювати. Найактуальніші проблеми менеджменту, зумовлені асиметрією структури ресурсного потенціалу аграрного виробництва в процесі нарощення вартості, досліджені фрагментарно та потребують подальшого вивчення в сучасних умовах. Фундаментальними з них є: поглиблення сучасної парадигми управління підприємством через встановлення взаємозв'язку та розвиток ресурсної та вартісної концепції менеджменту; вдосконалення методичних підходів до оцінювання доданої вартості підприємств; обґрунтування системи ресурсних факторів створення вартості в контексті фінансового та стратегічного менеджменту; розробка механізмів реконфігурації вартості підприємства в контексті його ресурсного забезпечення.

Метою дослідження є виявлення структурних дисбалансів елементів ресурсного потенціалу підприємств аграрного виробництва та пошук шляхів їх вирівнювання в процесі інноваційного розвитку аграрної сфери.

Основні результати дослідження: Класифікувати підходи до категорій економічного й виробничого потенціалів намагалися багато вчених. Так, на думку Шабатури Т.С. в 42 % випадків зміст терміна «потенціал» зв'язується із сукупністю природних умов і ресурсів, в 18 % – з потужністю виробництва (галузей народного господарства), фондів, ресурсів країни, регіону; в 16 % – з ресурсною, економічною, природною, регіональною характеристиками; в 8 % – з можливістю виробничих сил досягти певного ефекту [1].

Інші дослідники виділяють три точки зору економістів щодо тлумачення категорії «потенціал»: потенціал – це соціально-економічна категорія; потенціал – це результат рівня розвитку й використання продуктивних сил; потенціал – це узагальнююча категорія [2-4]. Серед робіт науковців виокремлено чотири фундаментальні підходи щодо розуміння суті економічного потенціалу, а саме: сукупна можливість галузей народного господарства; сукупність наявних ресурсів; ре-

зультат економічних і виробничих відносин між суб'єктами господарської діяльності; тотожний термінам «економічна потужність» [2-6] Крім того, у дослідженнях, присвячених виробничому потенціалу досить чітко, на наш погляд, розроблено методологічну базу, де розрізняють два підходи з приводу трактування його сутності:

- ресурсний підхід, відокремлюючи в ньому два напрямки: потенціал – сукупність ресурсів без урахування їх взаємодії й участі в процесі виробництва; потенціал – сукупність ресурсів, здатних виробляти певну кількість матеріальних благ;

- підхід до потенціалу як до аналога виробничої потужності [6].

В розвитку сучасних уявлень про потенціал виділяють три напрямки: потенціал – це сукупність необхідних для функціонування або розвитку системи різних видів ресурсів; потенціал – це система матеріальних і трудових факторів (умов, складових), які забезпечують досягнення мети виробництва; потенціал – це здатність комплексу ресурсів економічної системи виконувати поставлені перед нею завдання [7]. Деякі дослідники відзначають наступні теоретичні напрямки в дослідженні категорії «потенціал підприємства»: ресурсний підхід – саме ресурси (фактори виробництва) визначають можливості або потенціал підприємства; функціональний підхід – види діяльності підприємства визначають його потенціал; інституціональний підхід – потенціал підприємства характеризує здатності й можливості персоналу, які визначаються його інтелектуальними й морально-етичними якостями, а також накопиченим досвідом, знаннями, традиціями, вартісний підхід – потенціал підприємства характеризується нарощенням вартості його фінансових потоків та набутими компетенціями менеджменту [5-8].

Вважаємо, що, з урахуванням думок учених і сучасних тенденцій розвитку економічної науки, слід виділити три базові підходи до розуміння сутності термін «потенціал»: ресурсний, соціально-спрямований і результативний. Перший і третій підходи безпосередньо стосуються категорії «виробничий потенціал підприємства». У рамках першого підходу доцільно відокремити два напрямки: суцільно ресурсний потенціал як сукупність ресурсів необхідних для діяльності підприємства [9] і ресурсний цілеспрямований потенціал як сукупність ресурсів, здатних досягти мети виробництва або інших цілей [10]. Другий підхід ґрунтується на тому, що можливості підприємства повинні направлятися на задоволення потреб споживачів [11]. Третій підхід базується на тому, що потенціал – це можливий результат діяльності підприємства, який включає два напрямки: потужний потенціал як максимально можливий випуск продукції при повному використанні наявних ресурсів [12] і трудовий потенціал як обсяг робіт у

приведених одиницях виміру витрат праці, який може бути виконаний протягом деякого періоду часу основними виробничими робітниками на базі наявних виробничих фондів при двох-трьох змінному режимі роботи й оптимальній організації праці [10]. Ресурсна природа потенціалу – це важлива, але не вичерпна його характеристика. Консолідація економічних ресурсів, спрямованих на досягнення стратегічної мети, точніше характеризує потенціал, але не повною мірою розкриває його, тому що не ресурси формують мету виробництва, а, навпаки, ціль функціонування підприємства визначає певну концентрацію та архітектуру ресурсів, спрямовану на її досягнення.

Потенціал, який поєднує в собі як просторові, так і часові, характеристики, концентрує одночасно три рівні зв'язків і відносин. По-перше, він відображає минуле, тобто сукупність властивостей, накопичених системою в процесі її становлення й таких, які визначають можливість до її функціонування й розвитку. У цьому плані поняття «потенціал» фактично набуває значення поняття «ресурс». По-друге, він характеризує рівень практичного використання наявних можливостей. Це забезпечує розмежування реалізованих і нереалізованих можливостей. У цій своїй функції поняття «потенціал» частково збігається з поняттям «резерв». По-третє, він орієнтується на майбутнє. Будучи єдністю стійкого й мінливого станів, потенціал містить можливі елементи майбутнього розвитку.

Рівень потенціалу, характеризуючи стан системи, обумовлений тісною взаємодією всіх трьох перерахованих станів, що й відрізняє його від таких, на перший погляд близьких, понять, як «ресурс» і «резерв». Основний зміст поняття «потенціал підприємства» полягає в інтегральному відображенні й оцінці поточних і майбутніх можливостей економічної системи трансформувати вхідні ресурси за допомогою властивих її персоналу підприємницьких здатностей в економічні блага, максимально задовольняючи в такий спосіб корпоративні й суспільні інтереси.

Характеризуючи ресурсний потенціал, слід враховувати, що до його складу входять не тільки ресурси, призначені до споживання в розглянутому періоді, але і їх страхові й інші запаси. Отже, ресурсний потенціал визначає потенційну (а не тільки реальну) можливість їх споживання в процесі суспільного виробництва.

Ресурсний потенціал характеризує не весь запас даного ресурсу, наявного в природі або суспільстві, а тільки ту його частину, яку можна одержати з урахуванням досягнутого рівня технологічного розвитку суспільства й економічної доцільності залучення в суспільне виробництво. Тому в ресурсний потенціал включаються тільки такі джерела ресурсів, одержання яких можливо й ефективно на даному етапі суспільного розвит-

ку.

І, нарешті, у ресурсний потенціал включаться не тільки система ресурсів, що склалась, але й альтернативні ресурси і їх джерела, тобто нові види ресурсів, що раніше не існували (або не використовувались), можливість використання яких науково обґрунтована й одержання (або використання) передбачене в розглянутому періоді перспективно

Проте, особливості окремих колій ланцюгу цінностей підприємства вимагають застосування притаманних цим особливостям способів і прийомів менеджменту. А ось останні, в цілому ряді випадків не узгоджуються між собою. Як приклад, найбільш загостреного протиріччя наведемо один із елементів сучасної економічної кризи – падіння ринкової капіталізації підприємств за незмінної ресурсної бази. Ми не ставимо зараз за мету детального пояснення такої ситуації, але зазначимо, що управління капіталом (активами) як ресурсної складової, і управління вартістю підприємства як результатом, виявилось різноспрямованим. Це потребує розуміння причин невідповідності витрат і результатів, а якщо подивитися на проблему з наукової точки зору, пошуку відповіді на питання: як має відбуватися збалансоване управління ресурсами/ Підприємства отримують інструментальну базу, яка дозволяє трансформувати систему факторів вартості в систему цільових нормативів і ключових показників ефективності, робить можливими практичний перехід від теоретичних моделей до вартісних принципів прийняття рішень на всіх рівнях управління в режимі реального часу. Найбільш ємний і значущий фактор, який багато в чому пов'язаний з економічною політикою, що проводиться в державі є інноваційний розвиток пріоритетних галузей аграрного виробництва, де основними характеристиками нарощення економічного потенціалу є створення відтворюваних ресурсів виробництва на новій якісній основі. Саме цей аспект визначає продовольчу безпеку країни та модернізацію аграрної економіки. Слід констатувати, що протягом уже досить тривалого періоду державні інститути, покликані забезпечити прогрес економіки в галузях аграрного виробництва не справляються з поставленим завданням. Про це прямо або побічно свідчить динаміка багатьох

економічних показників. Аналіз показує, що найбільшу трансформацію в розглянутому періоді зазнали оборотні активи. Діаметрально протилежно змінилася їх структура в бік збільшення частки, яка обслуговує процес обігу., що свідчить про виробничі деформації та скорочення обсягів виробництва. Останнім часом різко зменшилася частка товарно-матеріальних цінностей при різкому зростанні негативної частки дебіторської заборгованості. Відбувається перетикання оборотного капіталу із сфери виробництва у сферу обігу, що підсилюється негативними кризовими тенденціями та неякісним фінансовим та інвестиційним забезпеченням виробничих процесів, подовжується вимивання оборотних активів за умови недосяжності кредитних ресурсів та їх високої вартості для вітчизняних товаровиробників тощо.

Висновки: Вивчення впливу трансформаційних процесів на економічну ефективність кожного з елементів виробництва і на ефективність виробництва в цілому, в тому числі: методичні положення з характеристики типу трансформації ресурсно-виробничого потенціалу, які дозволяють визначити тип трансформації: переважно за рахунок екстенсивних факторів, переважно за рахунок інтенсивних факторів, за рахунок сумісного впливу факторів; методики вимірювання динаміки маси і структури ресурсу, які дозволяють визначити величину ресурсу, що припадає на одиницю потенціалу потужностей; методичний підхід до вимірювання динаміки показників ефективності витрат ресурсів, використання якого дозволяє більш точно вимірювати зміни ефективності ресурсів виробництва і визначити їх вплив на трансформацію ресурсно-виробничого потенціалу підприємства та інші методичні підходи, що представлені до цього часу в науковій літературі не враховують інноваційно-інвестиційної складової економічного потенціалу. Тому потрібне комплексне рішення завдань ресурсно-виробничого потенціалу як елемента узагальнюючого економічного потенціалу реалізації стратегічних завдань розвитку пріоритетних галузей аграрного виробництва з метою мінімізації структурних дисбалансів підприємств аграрного виробництва.

Список використаної літератури:

1. Крючковська Т.О. Формування моделі ресурсної конфігурації вартості харчових підприємств Миколаївської області / Т.О.Крючковська // Вісник Криворізького економічного університету КНЕУ, 2012. - №2(18) – С. 47-51.
2. Крючковська Т.О. Зони ризику для ринкової вартості підприємства при застосуванні альтернативних моделей ресурсного управління / Т.О.Крючковська // Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції „Наука: теорія та практика – 2006”, Економічні науки. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2006. – Том 5. – С.89-91.
3. Гришова І.Ю. Визначення рівня економічної стійкості підприємств на основі показників ефективності./ О.В. Глушко, І.Ю. Гришова, М.Ю. Щербата// Економічний часопис-XXI. – 2015. – № 155(11-12). – С. 82-86.

4. Гришова І.Ю. Оцінювання чинників формування фінансового потенціалу аграрного виробництва/ І.Ю. Гришова, О.В.Митяй, В.В.Кужель// Актуальні проблеми економіки. - 2015. - № 10(172). - С.169-172.

5. Митяй О.В. Особливості формування і оцінки конкурентоспроможності в аграрній сфері /О.В. Митяй // "Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія "Економічні науки": науковий збірник / Черніг. нац. технол. ун-т. – Чернігів : Черніг. нац. технол. ун-т. – 2014. –№ 3(75). – С.106-112

6.Митяй О.В. Альтернативні джерела підтримки та зміцнення економічної безпеки підприємств агропродовольчої сфери / О.В. Митяй, О.А. Хлистун // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: "Економічні науки". – Вип. 9-1. – Ч.1. – 2014.– С. 57-60.

7.Красноруцький О.О. Концентрація капіталу сільськогосподарських товаровиробників та формування їх ресурсного потенціалу // Вісник ХНАУ. Сер. «Економіка АПК і природокористування». Вип. 9. — Харків: ХНАУ, 2008. — С. 85-96.

8.Красноруцький О.О. Ресурсні та ринкові аспекти забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських товаровиробників // Вісник ХНАУ. Сер. «Економіка АПК і природокористування». Вип. 7. — Харків: ХНАУ, 2008. — С. 134-142.

9.Гнат'єва Т.М. Системна оцінка діяльності за допомогою показників в управлінні вартістю підприємства / Т.М. Гнат'єва // Економічний форум. – Луцьк. - № 4. – 2014. – С.133-141.

10. Панюк Т. П. Минимизация экономических конфликтов в процессе социально-экономического развития перерабатывающих предприятий. / Т. П. Панюк // Актуальные проблемы экономики и управления : научный журнал / Санкт-Петербургский государственный университет аэрокосмического приборостроения, 2015. – Выпуск 4(8) / 2015 – С. 44-48.

11 Шабатура Т.С. Імплементация соціально-орієнтованого бізнесу в площину економічного розвитку потенціалу харчових підприємств / І.Ю. Гришова, Т.С. Шабатура // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2014. – № 3 (13). – С. 13-21.

12 Шабатура Т.С. Методологічні засади оцінки економічного потенціалу підприємства / Т.С. Шабатура // Вісник Чернігівського національного технологічного університету, 2014. – № 2(74). – С. 54-60.

13.Щербата М.Ю. Сучасні трансформації ресурсно-виробничого потенціалу національної економіки України/ І.Ю. Гришова, М.Ю. Щербата// Zbiór artykułów naukowych. Konferencji Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej " Economy. Priorytetowe obszary nauki" (29.11.2015 - 30.11.2015) - Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2015. - str.34-37.

МИНИМИЗАЦИЯ СТРУКТУРНЫХ ДИСБАЛАНСОВ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦИАЛА ПРЕДПРИЯТИЙ АГРАРНОГО ПРОИЗВОДСТВА

Демченко А.В.

Исследованы основные теоретико-методологические подходы к трансформациям ресурсного потенциала в современных условиях развития аграрной экономики. Представлены основные принципы и методы современных трансформаций аграрного производства с учетом инновационной составляющей, выделены структурные дисбалансы элементов ресурсного потенциала предприятий аграрного производства и осуществлен поиск путей их выравнивания в процессе инновационного развития аграрной сферы.

Ключевые слова: социально-экономическое развитие, аграрный сектор, трансформация аграрного производства, ресурсный потенциал, асимметрия ресурсов аграрных предприятий.

MINIMIZATION OF STRUCTURAL IMBALANCES RESOURCE POTENTIAL OF ENTERPRISES AGRICULTURAL PRODUCTION

Demchenko A.V.

The basic theoretical and methodological approaches to the transformation of resource potential in modern conditions of development of agrarian economy. The basic principles and methods of modern transformation of agricultural production based on the innovative component elements singled structural imbalances enterprise resource potential of agricultural production and made search for their alignment in the innovative development of the agricultural sector.

Keywords: socio-economic development, agriculture, transformation of agriculture, resource potential, the asymmetry of resources of agricultural enterprises.

Надійшло до редакції: 12.01.2016 р

Рецензент: д.е.н., професор Красноруцький О.О.